

Research Paper

The relationship between socio-economic base and parents' religious attitude with children's exposure to domestic violence in Kabul city

Shayeste Akrami¹, Kazem Barzegar bafrooie^{2*}, Mohsen Shakeri³

1. M.A Educational Psychology, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Campus of Humanities and Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

2. Associate professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Campus of Humanities and Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

3. Assistant professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Campus of Humanities and Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

Citation: Akrami.S, Barzegar bafrooie.K , Shakeri.M (2022). [The relationship between socioeconomic base and parents' religious attitude with children's exposure to domestic violence in Kabul city (Persian)]. Journal of School Counseling, 1(1).1-12

 [10.22098/jsc.2022.1841](https://doi.org/10.22098/jsc.2022.1841)

Received: 2021/12/04

Accepted: 2022/01/10

Available Online: 2022/02/09

ABSTRACT

Objective: The purpose of this research is to investigate the relationship between the socio-economic base and the religious attitude of parents with the child's exposure to domestic violence in Kabul city. in a cluster method, and the parents of the students were selected using the scales of socio-economic status of power. The religious attitude of Khodayarifard et al. and the child's exposure to domestic violence were evaluated by Adelson et al.

Materials and Methods The statistical population of the research included 275,736 primary school students in Kabul city, from which a sample of 384 students and their parents from 13 schools were selected based on the Morgan-Karjesi table.

Pearson's correlation coefficient and multiple regression were used to analyze the data in the descriptive statistics section.

Results: Pearson's correlation coefficient and multiple regression were used to analyze the data in the descriptive statistics section. The results showed that there is a significant relationship between socio-economic status and religious attitude of parents with domestic violence and the variable of socio-economic status has a positive role in predicting domestic violence against children. Also, the variable of parents' religious attitude had a negative role in predicting domestic violence against children.

Discussion and Conclusion: The findings of the current research show the necessity of identifying the role of the socio-economic base and the religious attitude of the parents in the exposure of the child to domestic violence, which means that with the improvement of the socio-economic base of the family, violence against the child increases and with the increase of the religious attitude of the parents, the amount of domestic violence against the child increases. decreases.

Keywords:

socio-economic status, parents' religious attitudes, exposure of children to domestic violence

*Corresponding Author: Kazem Barzegar bafrooie

Address: Yazd University

Tell: 035-31232120

E-mail: k.barzegar@yazd.ac.ir

1. Introduction

A

s a safe place to satisfy various physical, intellectual and emotional needs, the family prepares children to accept responsibilities in the future by giving them the correct behavioral model, and by teaching conventional behavioral and normative skills, it tries to raise normal human beings and ensure the health and competence of the future generation. to guarantee Certainly, none of the social harms are separate from the influence of the family, and if the family institution is in disarray and confusion, it will not perform its function properly (Danesh et al., 2016). Various factors may cause conflict between family members (Shams Esfandabad, Emamipur, 2013), one of these

factors is violence (Danish et al., 2016).

All over the world, violence is used as a tool for control, so the word violence covers a wide spectrum. Violence is the use of physical force to put others in a situation against their will. This variable can range from physical conflict between two people to war and genocide, which results in the deaths of millions of people. Based on this, violence has various examples of which domestic violence is mentioned as the most common type. Domestic violence means the violent and domineering behavior of a family member against another member or members of the same family (World Health Organization, 2020). Domestic violence can be seen in various forms, including physical violence, mental and verbal violence, economic violence, and sexual violence (Shams et al., 2017; quoted by Akhundi et al., 2019). The highest reported violence is related to Kabul with 21.8%, followed by Herat with 14.9%, Takhar with 7.5%, Balkh with 5.2% and Kapisa with 4.8% in the second to fifth ranks respectively. The report shows that more than half of the violence, i.e. 54.5 percent, happened in these five provinces. In this report, the nature of violence is also specified; If 40.5% of beatings, 7.3% of murders, 5.4% of abuse, insults and threats, 5.4% of non-payment of alimony, and 5.1% of forced marriages were recorded (Mustafavi,1393).

Previous studies state that children are more vulnerable to domestic violence than adults, which includes not only the violence inflicted on the child, but also the exposure of the child to violence. The term exposure to domestic violence is used when a child has seen or heard parental violence against each other at home, or has been directly exposed to it, or has experienced the unpleasant consequences of physical and sexual violence against their caregiver. be (Adelson, 1999). In relation to this issue, Siegel believes that there is no significant difference between children who have witnessed domestic violence and children who themselves have been victims of domestic violence (Vamaghi et al., 2014). Other studies also stated that exposure to domestic violence increases the risk of long-term mental and physical injuries in children (Gartland et al., 2014; Kalmakis and Chandler, 2015). In this sense, today, violence against children in the family is one of the most important and challenging examples of human rights violations.

2. Materials and Methods

The design of this research was descriptive-correlation and its statistical population included male and female students of the fifth and sixth grades of elementary school and their parents in Kabul city in the academic year 2017-2018. The statistical population included 275,736 students and their parents, of which 384 students and their parents (384 parents) were selected as a statistical sample using the Morgan and Karjesi table and using cluster random sampling. The sampling method was such that 13 schools were randomly selected from the schools of Kabul city and the questionnaires were distributed among the parents of the students with the permission of the principal of the schools. Two colleagues were used to explain the questions

Akrani.S, Barzegar bafrooie.K , Shekari.M (2022). [The relationship between socioecono-mic base and parents' religious attitude with children's exposure to domestic violence in Kabul city (Persian)]. Journal of School Counseling, 1(1).1-12

to some illiterate parents. Also, the parents were told that their answers would be confidential and would only be used for research purposes.

3. Results

In this research, the answer sheets of 384 parents of students were examined, 59.6% of parents had diploma and sub-diploma education, 30.5% had postgraduate education, 9.1% had bachelor's degree, and 0.8% had master's degree or higher. . The average age of parents was 33.66. 134 parents were female (35%) and 250 were male (65%). The descriptive indices of the research variables are presented in Table 1.

Table 1. Average and standard deviation of subjects' scores in research variables

Variable	Number	Average	standard deviation
A child's exposure to domestic violence	384	22/88	10/13
Religious attitude	384	14/31	10/91
Socio-economic base	384	12/83	3/372

As shown in Table 1, the average score of the child's exposure to domestic violence was 22.88, parents' religious attitude was 14.31, and the family's socio-economic base was 12.83.

4. Discussion and Conclusion

Domestic violence is a hidden and non-obvious violence that is observed in many families around the world, but its results have a significant impact on the victims and children in the family and the socio-economic health of the society. Research data indicates that between 10 and 50 percent of women experience domestic violence in most countries of the world. Many of these families have children who witness, become involved in, or become victims of violence between parents. Domestic violence against children is complex because it is inextricably linked to poverty, lack of education and the effects of war. The findings of this study show that domestic violence against children is a serious and complex problem in Afghanistan due to several decades of war and armed conflict and its impact on the perception and understanding of violence.

In the present study, the relationship between the socio-economic base and the religious attitude of the parents with the child's exposure to domestic violence was investigated. The results showed that the child's exposure to domestic violence has a significant correlation with the parents' religious attitude and socio-economic base. So that socio-economic base has a significant positive relationship and religious attitude has a significant negative relationship with the child's exposure to domestic violence. Also, the results of the regression analysis showed that the socio-economic base and religious attitude of the parents determine 17.90 and 17.4 percent of the variance of the child's exposure to domestic violence, respectively.

5. Ethical Consideration

Compliance with ethical guidelines: Ethical principles have been observed in this research. Participants could withdraw from the research at any time. All participants were aware of the research process. Confidentiality and confidentiality of information was also fully respected.

Funding: This research has not received any financial support from funding organizations.

Authors' contributions: This research is derived from the thesis of the first author with the guidance of the second author.

Conflicts of interest: There is no conflict of interest between the authors in this research.

مقاله علمی- پژوهشی

رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه کودک با خشونت خانگی در شهر کابل

شایسته اکرمی^۱، کاظم برزگر بفرولی^{۲*}، محسن شاکری^۳

۱. کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی، بخش علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، پردیس علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه یزد

۲. دانشیار، بخش علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، پردیس علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه یزد

۳. استادیار، بخش علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، پردیس علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه یزد

استناد به مقاله: اکرمی، شایسته، برزگر بفرولی، کاظم، شاکری، محسن. (۱۴۰۰). [رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی و نگرش مذهبی والدین با

مواجهه کودک با خشونت خانگی در شهر کابل]. فصلنامه مشاوره مدرسه، ۱(۱)، ۱-۱۲.

doi: 10.22098/jsc.2022.1841

چکیده

اهداف: هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه کودک با خشونت خانگی در شهر کابل است.**مواد و روش‌ها:** جامعه آماری پژوهش شامل ۲۷۵۷۳۶ دانش آموز دوره ابتدایی شهر کابل بود که از این جامعه بر اساس جدول مورگان -کرجسی نمونه‌ای شامل ۳۸۴ دانش آموز و والدین آنها از ۱۳ مدرسه به روش خوشه‌ای انتخاب شدند و والدین دانش آموزان با استفاده از مقیاس‌های وضعیت اجتماعی اقتصادی قدرت نما، نگرش مذهبی خدایاری فرد و همکاران و مواجهه کودک با خشونت خانگی ادلسون و همکاران مورد ارزیابی قرار گرفتند. جهت تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شده است.**یافته‌ها:** نتایج نشان داد که ارتباط معناداری بین وضعیت اجتماعی-اقتصادی و نگرش مذهبی والدین با خشونت خانگی وجود دارد و متغیر وضعیت اقتصادی-اجتماعی نقشی مثبت در پیش‌بینی خشونت خانگی علیه کودک دارد. همچنین متغیر نگرش مذهبی والدین نقشی منفی در پیش‌بینی خشونت خانگی علیه کودک داشته است. یافته‌های پژوهش حاضر ضرورت شناسایی نقش پایگاه اقتصادی-اجتماعی و نگرش مذهبی والدین را در مواجهه کودک با خشونت خانگی را نشان می‌دهد، بدین معنا که با ارتقا پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده خشونت علیه کودک افزایش و با افزایش نگرش مذهبی والدین میزان خشونت خانگی علیه کودک کاهش می‌یابد.**بحث و نتیجه‌گیری:** ازجمله پیشنهاداتی که می‌توان در این زمینه مطرح کرد، مقابله با فرهنگ چندهمسری، شناسایی کودکان در معرض خطر از طریق آموزش و پرورش و استفاده از مددکاران اجتماعی، آگاه‌سازی والدین و معلمان درباره اثرات خشونت بر کودکان و آموزش مهارت‌های زندگی و خودمحافظتی به کودکان در معرض خطر می‌باشد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۱/۲۰

کلیدواژه‌ها: پایگاه اقتصادی

اجتماعی، نگرش مذهبی

والدین، مواجهه کودک با

خشونت خانگی

* نویسنده مسئول: کاظم برزگر بفرولی

نشانی: ساختمان پردیس علوم انسانی و اجتماعی، گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد

تلفن: ۰۳۵-۳۱۲۲۲۱۲۰

پست الکترونیک: k.barzegar@vazd.ac.ir

۱. مقدمه

خانواده به عنوان جایگاهی امن برای ارضای نیازهای گوناگون جسمانی، عقلانی و عاطفی با دادن الگوی صحیح رفتاری، کودکان را برای قبول مسئولیت‌ها در آینده آماده می‌کند و با آموزش مهارت‌های رفتاری و هنجاری متعارف تلاش می‌کند انسان‌هایی بهنجار پرورش داده و سلامت و شایستگی نسل آینده را تضمین کند. بی‌شک، هیچ یک از آسیب‌های اجتماعی از تأثیر خانواده جدا نیستند و در صورتی که نهاد خانواده دچار نابسامانی و آشفتگی باشد، کارکرد خود را به درستی انجام نخواهد داد (دانش و همکاران، ۱۳۹۶). عوامل گوناگونی ممکن است زمینه‌ساز تضاد و تعارض میان اعضا خانواده باشد (شمس اسفندآباد، امامی‌پور، ۱۳۸۲) که یکی از این عوامل خشونت می‌باشد (دانش و همکاران، ۱۳۹۶).

در تمامی جهان خشونت به عنوان ابزاری برای کنترل استفاده می‌شود بنابراین واژه خشونت طیف گسترده‌ای را پوشش می‌دهد. خشونت استفاده از زور فیزیکی به منظور قراردادن دیگران در وضعیتی برخلاف میل و خواسته آن‌ها می‌باشد. این متغیر می‌تواند از درگیری فیزیکی بین دو انسان تا جنگ و نسل‌کشی که کشته شدن میلیون‌ها نفر از نتایج آن است، گسترده شود. بر این اساس، خشونت مصادیق متنوعی دارد که از خشونت خانگی^۱ به عنوان شایع‌ترین نوع آن نام برده شده است. خشونت خانگی به معنی رفتار خشونت‌آمیز و سلطه‌گرانه یک عضو خانواده علیه عضو یا اعضای دیگر همان خانواده است (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۰). خشونت خانگی می‌تواند به اشکال گوناگونی از جمله خشونت جسمی، خشونت روحی و کلامی، خشونت اقتصادی و خشونت جنسی دیده شود (شمس و همکاران، ۲۰۱۷؛ به نقل از آخوندی و همکاران، ۱۳۹۹). بیشترین خشونت گزارش شده مربوط به کابل با رقم ۲۱٫۸ درصد، سپس هرات با ۱۴٫۹ درصد، تخار با ۷٫۵ درصد، بلخ با ۵٫۲ درصد و کاپیسا با ۴٫۸ درصد به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارند. «گزارش نشان می‌دهد که در این پنج ولایت بیش از نیمی از خشونت‌ها، یعنی ۵۴٫۵ درصد اتفاق افتاده است. در این گزارش نوعیت خشونت نیز مشخص شده است؛ چنانچه لت و کوب ۴۰٫۵ درصد، قتل ۷٫۳ درصد، دشنام، بدرفتاری، توهین و تهدید ۵٫۴ درصد، عدم پرداخت نفقه ۵٫۴ درصد و ازدواج اجباری ۵٫۱ درصد ثبت شده است (مصطفوی، ۱۳۹۳).

مطالعات پیشین بیان می‌کنند که کودکان بیش از بزرگسالان در برابر خشونت‌های خانگی آسیب‌پذیرند که این آسیب‌پذیری نه تنها خشونت‌های وارده بر خود کودک، بلکه مواجهه کودک با خشونت را نیز در بر می‌گیرد. اصطلاح مواجهه با خشونت خانگی زمانی به کار برده می‌شود که کودک خشونت والدین نسبت به یکدیگر را در خانه دیده یا شنیده، یا مستقیم در معرض آن قرار گرفته باشد و یا پیامدهای ناخوشایند ناشی از خشونت‌های فیزیکی و جنسی اعمال شده علیه مراقب خود را تجربه کرده باشد (ادلسون^۲، ۱۹۹۹). در ارتباط با این موضوع سیگل معتقد است میان کودکانی که شاهد خشونت خانگی بوده‌اند و کودکانی که خود قربانی خشونت خانگی شده‌اند تفاوت چشم‌گیری وجود ندارد (وامقی و همکاران، ۱۳۹۴). پژوهش‌های دیگری نیز بیان داشتند که قرار داشتن در معرض خشونت‌های خانگی، خطر آسیب‌های بلندمدت روحی و جسمی را در کودکان افزایش می‌دهد (گارتلند^۳ و همکاران، ۲۰۱۴؛ کالماکیس و چاندلر^۴، ۲۰۱۵). به همین لحاظ امروزه خشونت علیه کودکان در خانواده یکی از مهم‌ترین و چالش‌برانگیزترین مصادیق نقض حقوق بشر است.

یکی از متغیرهایی که در مواجهه کودک با خشونت خانگی نقش دارد، پایگاه اقتصادی-اجتماعی^۵ والدین می‌باشد. به اعتقاد وبر^۶، پایگاه به حرمت یا احترام اجتماعی اطلاق می‌گردد که به افراد یا گروه‌ها واگذار می‌شود (احمدرش و همکاران، ۱۳۹۰؛ به نقل از شجاعی و همکاران، ۱۳۹۸). پایگاه اقتصادی-اجتماعی به عنوان جایگاه فرد برحسب میزان بهره‌مندی از سرمایه اقتصادی و اجتماعی

1. Domestic Violence

2. Edleson

3. Gartland

4. Kalmakis & Chandler

5. Socio-economic status

6. Weber

به صورت یک شاخص ترکیبی از معرف‌های ثروت و منزلت شغلی، تعریف می‌شود (حیدرزاد و همکاران، ۱۳۹۵). بهاری و ستوده (۱۳۹۵) در پژوهش خود دریافته‌اند فقر به خودی خود سبب بروز آزار و غفلت نیست اما فقر با استرس، اعتیاد، تغذیه نامناسب و ضعف مراقبت‌های پزشکی در ارتباط است و احتمال بدرفتاری را افزایش می‌دهد. پیندرهاگس^۱ (۲۰۰۰) نیز بیان می‌کند والدین متعلق به طبقات پایین، گرایش بیشتری به تأیید و تصویب استفاده از تأدیبات تند و خشن نشان می‌دهند (پیندرهاگس، ۲۰۰۰؛ به نقل از غلامی، ۱۳۹۰). آئین و همکاران (۱۳۸۰) در پژوهش خود دریافته‌اند که بین بدرفتاری جسمی با کودک، سطح تحصیلات، میزان علاقمندی به زندگی مشترک، سلامت جسمی، اعمال روش‌های انضباطی سخت و سابقه تنبیه جسمی و عاطفی در دوران کودکی ارتباط معناداری وجود دارد. به طوریکه در مادران خانه‌دار، تحصیلات پایین، دارای بیماری مزمن جسمی، روش‌های انضباطی سخت و سابقه تنبیه جسمی و عاطفی در دوران کودکی بیشتر بوده است. همچنین صدافت و زرینیان (۱۳۸۷) دریافته‌اند خشونت خانگی با پایگاه اجتماعی-اقتصادی رابطه معناداری دارد.

یکی دیگر از متغیرهای مرتبط با خشونت خانگی، نگرش مذهبی^۲ است. نگرش مذهبی عبارت است از اعتقادات منسجم و یکپارچه توحیدی که خداوند محور امر بوده و ارزش‌ها، اخلاقیات، آداب و رسوم رفتارهای انسانی را با یکدیگر و با طبیعت خویش تنظیم می‌نماید (جمالی، ۱۳۸۱). نگرش مذهبی به افراد کمک می‌کند تا زندگی تحمل‌پذیرتری داشته و خود ارزشی آن‌ها افزایش یابد (پیمان‌فر، دهکردی و محتشمی، ۱۳۹۱). میزان دین‌داری و تقید خانواده‌ها و والدین به اصول مذهبی از عواملی است که به نظر می‌آید بر کاهش و افزایش خشونت در کودکان در جامعه نقش داشته باشد. صاحب‌نظرانی چون دورکیم^۳، یینگر برگر^۴، مارکس^۵ و وبر، معتقدند مذهب، مانعی در جهت اعمال خشونت نسبت به کودکان است (یعقوبی دوست و عنایت، ۱۳۹۲). بر اساس گزارش وزیر زنان افغانستان، کابل بیشترین میزان خشونت (۲۱ / ۸) را در بین شهرهای افغانستان داشته است (مصطفوی، ۲۰۱۴). بر این اساس شهر کابل برای این مطالعه در نظر گرفته شد.

باتوجه به پشتوانه نظری و تجربی فوق، پژوهش حاضر قصد دارد به بررسی این موضوع بپردازد که آیا بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه کودک با خشونت خانگی در شهر کابل رابطه‌ای وجود دارد؟ در این راستا فرضیات زیر مورد بررسی قرار گرفتند:

بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و مواجهه کودک با خشونت خانگی رابطه جود دارد.

بین نگرش مذهبی و مواجهه کودک با خشونت خانگی رابطه وجود دارد.

پایگاه اقتصادی-اجتماعی و نگرش مذهبی در پیش‌بینی مواجهه کودک با خشونت خانگی نقش دارند.

۲. مواد و روش‌ها

طرح این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی بود و جامعه آماری آن شامل دانش‌آموزان دختر و پسر کلاس‌های پنجم و ششم دوره ابتدایی و والدین آنها در شهر کابل در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بود. جامعه آماری شامل ۲۷۵۷۳۶ دانش‌آموز و والدین آنها بود که از این میان تعداد ۳۸۴ دانش‌آموز و والدین آنها (۳۸۴ والد) به کمک جدول مورگان و کرجسی و با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به این شکل بود که از بین مدارس شهر کابل، ۱۳ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه‌ها با اجازه مدیر مدارس بین والدین دانش‌آموزان توزیع شد. جهت توضیح سوالات برای برخی از والدین بی سواد از دو نفر همکار استفاده شد همچنین، به والدین گفته شد که پاسخهای آنها محرمانه خواهد بود و صرفاً برای مقاصد پژوهشی

1. Pyndrhas

2. Religious attitude

3. Durkheim

4. Yinge

5. Marx

از آن استفاده می شود. در نهایت ۳۸۴ پرسشنامه تکمیل شده به صورت کامل برای تحلیل استفاده گردید. داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS-22 و به روش ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

ابزار پژوهش

الف) پرسشنامه پایگاه اقتصادی - اجتماعی قدرت‌نما و همکاران (۱۳۹۲): این مقیاس جهت سنجش وضعیت اجتماعی - اقتصادی مورد استفاده قرار گرفت که دارای چهار مؤلفه میزان درآمد، طبقه اقتصادی، تحصیلات و وضعیت مسکن و مجموعاً ۶ سؤال جمعیت شناختی و ۵ سؤال اصلی است. نمره‌گذاری این مقیاس بر اساس لیکرت پنج گزینه‌ای (۱= خیلی پایین و ۵= خیلی بالا) بوده است. اسلامی و همکاران (۱۳۹۲) روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مذکور را توسط ۱۲ تن از متخصصین مورد تأیید قراردادند، همچنین با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه ۰/۸۳ به دست آمد.

ب) پرسشنامه نگرش مذهبی: پرسشنامه سنجش نگرش مذهبی (مقیاس دین‌داری) توسط خدا یاری فرد و هومن (۱۳۹۲) طی اجرای طرحی در دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران تهیه شده است. این پرسشنامه ۴۰ سؤالی ۴ خرده مقیاس شامل باور دینی، عواطف دینی، رفتار دینی و وانمود اجتماعی را ارزیابی می‌کند. سؤالات این پرسشنامه بر مبنای طیف لیکرت شش درجه‌ای (همیشه= ۵ و هرگز= صفر) نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمرات این پرسشنامه بین ۴۰ تا ۲۰۰ در نوسان است. شایان توضیح است که نمره بالا در هر یک از خرده مقیاس‌ها به معنای بالاتر بودن گرایش‌های دین‌داری گزارش شده است. خدایاری فرد و همکاران شاخص‌های پایایی و روایی پرسشنامه را در دو مطالعه ۰/۹۶ و ۰/۹۴ گزارش کرده‌اند. ضریب پایایی از روش باز آزمون ۰/۹۱ و به روش دونیمه کردن به روش اسپیرمن - براون برای کل پرسشنامه ۰/۸۲ و به روش گاتمن ۰/۸۰ به دست آمده است (خدا یاری فرد و همکاران، ۱۳۹۲).

ج) پرسشنامه مواجهه کودک با خشونت خانگی: این پرسشنامه توسط ادلسون^۱ و همکاران، (۲۰۰۸) ساخته شده و دارای ۳۰ سؤال می‌باشد و هدف آن اندازه‌گیری درجه مواجهه با اشکال مختلف خشونت در کودکان از ابعاد مختلف است. این پرسشنامه دارای ۷ بعد شامل مواجهه با خشونت پدر علیه مادر، مواجهه با خشونت در محله یا مدرسه، مواجهه با مشاجره والدین، درگیری کودک در خشونت والدین، خشونت بزرگسالان علیه کودک، مواجهه با عوامل خطرزای زندگی و مواجهه با خشونت از طریق استفاده از فناوری‌های تصویری خشونت‌بار می‌باشد. شیوه نمره دهی آن بر اساس طیف لیکرت چهارگزینه‌ای بوده (هرگز= ۱ و تقریباً همیشه= ۴) می‌باشد. در پژوهش رحیمی، رفیعی، واقعی و سجادی (۱۳۹۲) روایی و پایایی این پرسشنامه مورد آزمایش قرار گرفته است. اجرای همزمان این مقیاس با پرسشنامه خشونت جسمی والدین حاکی از روایی همگرایی قابل قبول این مقیاس است. همچنین برای پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و مقدار ۰/۸۶ برای این پرسشنامه به دست آمد که حاکی از پایایی خوب این مقیاس است.

۳. یافته‌ها

در این پژوهش پاسخنامه ۳۸۴ نفر از والدین دانش آموزان مورد بررسی قرار گرفت که ۵۹/۶ درصد از والدین تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم، ۳۰/۵ درصد فوق دیپلم، ۹/۱ درصد کارشناسی و ۰/۸ درصد نیز کارشناسی ارشد و بالاتر داشتند. میانگین سنی والدین ۳۳/۶۶ بود. تعداد ۱۳۴ نفر از والدین زن (۳۵ درصد) و ۲۵۰ نفر مرد (۶۵ درصد) بودند. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار نمره آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش

1. Edelson

اکرمی، شایسته، بزرگر بفرونی، کاظم، شاکری، محسن. (۱۴۰۰). [رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه کودک با خشونت خانگی در شهر

کابل]. فصلنامه مشاوره مدرسه. ۱(۱). ۱-۱۲

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار
مواجهه کودک با خشونت خانگی	۳۸۴	۲۲/۸۸	۱۰/۱۳
نگرش مذهبی	۳۸۴	۱۴/۳۱	۱۰/۹۱
پایگاه اجتماعی- اقتصادی	۳۸۴	۱۲/۸۳	۳/۳۷۲

همانطور که در جدول ۱ نشان داده شده است، میانگین نمرات مواجهه کودک با خشونت خانگی، ۲۲/۸۸، نگرش مذهبی والدین ۱۴/۳۱ و پایگاه اجتماعی- اقتصادی خانواده ۱۲/۸۳ بوده است. همبستگی بین این متغیرها از طریق روش همبستگی پیرسون بررسی شد که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. میزان همبستگی بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه با خشونت خانگی

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معناداری	تعداد
پایگاه اجتماعی- اقتصادی	+۰/۱۹	۰/۰۱	۳۸۴
نگرش مذهبی والدین	-۰/۱۸	۰/۰۱	۳۸۴

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که پایگاه اجتماعی- اقتصادی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه کودک با خشونت خانگی رابطه معنادار (پایگاه اجتماعی- اقتصادی رابطه مثبت و نگرش مذهبی رابطه منفی) دارند لذا فرضیه ۱ و ۲ پژوهش تایید می‌گردد. جهت آزمون فرضیه ۳ پژوهش و بررسی نقش متغیرهای پیش‌بین (پایگاه اجتماعی- اقتصادی و نگرش مذهبی) در متغیر ملاک (مواجهه کودک با خشونت خانگی) از روش رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان استفاده شد. نتایج تحلیل رگرسیون در جدول ۳ و ۴ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مدل پیش‌بینی نمرات مواجهه کودک با خشونت خانگی

R	R2	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
۰/۲۵۹	۰/۰۶۷	۲۴۴۸/۶۹	۱۲۴/۳۴	۱۳/۰۹	۰/۰۰۰۱

جدول ۳ نشان می‌دهد که پیش‌بینی مواجهه کودک با خشونت خانگی بر اساس پایگاه اجتماعی- اقتصادی و نگرش مذهبی والدین معنادار بوده و ضریب تعیین (R2) این آزمون نشان داد که متغیرهای پیش‌بین به میزان ۰/۰۶۷ با متغیر ملاک همپوشانی دارند.

جدول ۴. ضرایب رگرسیون چندگانه نمرات پایگاه اجتماعی- اقتصادی و نگرش مذهبی والدین در پیش‌بینی مواجهه کودک با

خشونت خانگی

متغیر پیش‌بین	B	β	t	سطح معناداری
پایگاه اجتماعی- اقتصادی	۰/۵۲۳	۰/۱۷۹	۳/۵۳	۰/۰۰۰۱
نگرش مذهبی والدین	-۰/۱۵۹	۰/۱۷۴	-۳/۴۳	۰/۰۰۰۱

همچنین با توجه به ضرایب بتا و سطح معناداری موجود در جدول ۴ متغیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی در پیش‌بینی مواجهه کودک با خشونت خانگی نقش مثبت دارد. این بدان معنا است که با ارتقاء وضعیت اقتصادی- اجتماعی خانواده مواجهه کودک با خشونت خانگی نیز افزایش می‌یابد. همچنین طبق این جدول متغیر نگرش مذهبی والدین توانسته است در پیش‌بینی مواجهه کودک با خشونت خانگی نقش منفی داشته باشد. بدین معنا که با افزایش نگرش مذهبی خانواده میزان مواجهه کودک با خشونت خانگی کاهش می‌یابد. لذا طبق این نتایج فرضیه ۳ پژوهش هم تایید گردید.

۴. بحث و نتیجه گیری

خشونت خانگی به عنوان خشونتی نهان و غیر آشکار است که در بسیاری از خانواده‌ها در سراسر دنیا مشاهده می‌شود ولی نتایج آن بر قربانیان و کودکان در خانواده تأثیر بسزایی در سلامت اجتماعی-اقتصادی جامعه می‌گذارد. داده‌های پژوهش حاکی از آن است که بین ۱۰ تا ۵۰ درصد زنان در اکثر کشورهای دنیا خشونت خانگی را تجربه می‌کنند. بسیاری از این خانواده‌ها دارای کودکانی هستند که خشونت بین والدین را مشاهده می‌کنند، در آن درگیر می‌شوند و یا خود قربانی یک یا هر دو والدین قرار می‌گیرند. خشونت خانگی علیه کودکان بسیار پیچیده است چرا که این موضوع به‌طور پیوسته به فقر، عدم آموزش و تأثیرات جنگ مربوط است. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که دلیل چندین دهه جنگ و درگیری مسلحانه و تأثیر آن بر نحوه ادراک و شناخت خشونت، خشونت خانگی علیه کودکان یک مشکل جدی و پیچیده در افغانستان است.

در پژوهش حاضر رابطه بین پایگاه اجتماعی-اقتصادی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه کودک با خشونت خانگی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که مواجهه کودک با خشونت خانگی با نگرش مذهبی والدین و پایگاه اجتماعی-اقتصادی همبستگی معناداری دارد. به طوری که پایگاه اجتماعی-اقتصادی رابطه مثبت معنادار و نگرش مذهبی رابطه منفی معنادار با مواجهه کودک با خشونت خانگی دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که پایگاه اجتماعی-اقتصادی و نگرش مذهبی والدین به ترتیب ۱۷/۹۰ و ۱۷/۴ درصد از واریانس مواجهه کودک با خشونت خانگی را تعیین می‌کند.

وجود رابطه مثبت و معنادار بین پایگاه اجتماعی-اقتصادی و خشونت بر علیه کودکان با نتایج پژوهش‌های قاندا امینی (۱۳۹۳)، نبوی و حسین زاده (۱۳۸۷)، چلبی و امیرکافی (۱۳۸۳)، ناهمسو است. در تبیین این یافته می‌توان این چنین مطرح کرد که با ارتقا وضعیت اقتصادی-اجتماعی خانواده، مردان با توجه به فرهنگ چند همسری در افغانستان به سوی ازدواج مجدد روی می‌آورند و این منجر به افزایش تعداد فرزندان و همچنین تنش‌ها و درگیری بین اعضای خانواده می‌گردد و این عامل می‌تواند منجر به خشونت بیشتر علیه کودکان در خانواده گردد. پس با توجه به این یافته، این فرض که ارتقا پایگاه اقتصادی-اجتماعی در همه موقعیت‌ها منجر به افزایش توجه به اعضای خانواده به ویژه کودکان می‌باشد مورد تردید قرار می‌گیرد و عامل مداخله گر فرهنگ در اینجا بسیار حایز اهمیت می‌باشد.

همچنین وجود رابطه منفی و معنادار بین نگرش مذهبی و مواجهه کودک با خشونت خانگی با نتایج پژوهش‌های مصلحی (۱۳۹۲)، خدا یاری فرد، شهابی و زردخانه (۱۳۸۱)، همسو است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان این چنین مطرح کرد: از آنجایی که افراد دارای نگرش مذهبی از اعتقادات منسجمی برخوردارند که مبنای الهی دارد، از این رو کارهای خود را با نگاهی الهی انجام می‌دهند، در نتیجه با دیگران سازگارترند و از پرخاشگری و رفتارهای ضداجتماعی که از مصادیق مردم‌آزاری محسوب می‌شود اجتناب می‌ورزند. و همچنین طبق توصیه‌های مکرر پیشوایان خود بویژه پیامبر و امامان معصوم مبنی بر -توجه و نیکی به کودکان- عمل می‌کنند.

به‌طور کلی یافته‌های پژوهش نشان دادند که متغیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه کودک با خشونت خانگی رابطه داشته و علاوه بر این نقشی معنادار در پیش‌بینی مواجهه کودک با خشونت خانگی دارند. بدین معنا که با ارتقا پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده خشونت علیه کودک افزایش و با افزایش نگرش مذهبی والدین میزان خشونت خانگی علیه کودک کاهش می‌یابد. یافته‌های این پژوهش را می‌توان با نظریه فرضیه قطع خانوادگی تبیین نمود. طبق این نظریه چون درک کودک از ریشه‌ها و منشأ خود طی تجارب اولیه کودک با خانواده (خشونت بین والدین) کارکرد روانی اجتماعی او را از هم گسیخته می‌کند، منجر به ناسازگاری اجتماعی و روانی می‌گردد. همچنین بندورا^۱ (۱۹۷۷)، در نظریه یادگیری اجتماعی خود معتقد است که کودکان

۱. Bandura

اکرمی، شایسته، برزگر بفرونی، کاظم، شاکری، محسن. (۱۴۰۰). [رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی و نگرش مذهبی والدین با مواجهه کودک با خشونت خانگی در شهر

کابل]. فصلنامه مشاوره مدرسه. ۱(۱). ۱-۱۲

در مواجهه با پرخاشگری بین والدین رفتارهای تعارض آمیز آن‌ها را الگوبرداری می‌کنند و در روابط و تعاملات بین فردی آینده خود، رفتارهای پرخاشگرانه نشان می‌دهد.

پژوهش حاضر با برخی از محدودیت‌ها مواجه بوده است، مهمترین محدودیت این پژوهش، مقاومت برخی از اعضای نمونه برای تکمیل پرسشنامه بود علت این عدم همکاری را می‌توان به دیدگاه منفی جامعه و ترس والدین از فاش شدن هویت آنها علیرغم بیان اصل رازداری دانست. ازجمله پیشنهاداتی که می‌توان در این زمینه مطرح کرد، انجام این نوع پژوهش در مناطق و فرهنگ‌های دیگر، استفاده از مطالعات طولی برای سنجیدن خشونت خانگی بر کودکان، شناسایی این کودکان از طریق آموزش و پرورش و استفاده از مددکاران اجتماعی، آگاه‌سازی والدین و معلمان درباره اثرات خشونت بر کودکان و آموزش مهارت‌های زندگی و خودمراقبتی به کودکان می‌باشد. همچنین به دست اندرکاران آموزش و پرورش جامعه افغانستان پیشنهاد می‌شود طی برگزاری کارگاه برای والدین دانش آموزان، آنها را با نگرش پیشوایانشان در مورد خانواده و بویژه کودکان آشنا نمایند و به آنها گوشزد نمایند که از لحاظ مذهبی آنها در برابر نحوه برخورد با خانواده و کودکانشان مسوول هستند و همچنین آنها را با مخاطرات پیروی از فرهنگ چند همسری آشنا نمایند. و به آنها گوشزد شود که در صورتی که قادر به اجرای عدالت در بین همسران و فرزندان خود ندارند و پتانسیل لازم برای مدیریت صحیح چند خانواده را به طور همزمان ندارند از انتخاب چند همسر پرهیز نمایند.

۵. ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاقی پژوهش:

اصول اخلاقی در این پژوهش رعایت شده است. شرکت کنندگان می‌توانستند هر زمان که مایل باشند از پژوهش خارج شوند. تمامی شرکت کنندگان در جریان روند پژوهش بودند. امانت‌داری و محرمانه بودن اطلاعات نیز کاملاً رعایت گردید.

حامی مالی:

این تحقیق هیچ گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان:

این پژوهش مستخرج از پایان‌نامه نویسنده اول با راهنمایی نویسنده دوم است.

تعارض منافع:

در این پژوهش بین نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

منابع

- آخوندی، مریم، مرادی‌نسب، منیره، بلورساز مشهدی، هنگامه، احسان‌پور، فاطمه، پورآقایی، سارا (۱۳۹۹). پیش‌بینی بخشودگی زناشویی بر اساس تنظیم هیجان، دل‌بستگی به خدا و راهبرد مقابله دین‌محور در زنان دارای تجربه خشونت خانوادگی. مجله پژوهش در دین و سلامت، ۶(۲)، ۱۱۵-۱۲۸.
- اسلامی، ایوب؛ محمودی، احمد؛ خبیری، محمد؛ نجفیان رضوی، سید مهدی (۱۳۹۲). وضعیت اجتماعی - اقتصادی (SES) در انگیزه مشارکت شهروندان به ورزش‌های همگانی - تفریحی. مجله پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، ۲(۳)، ۸۹-۱۰۴.
- بهاری، سیف‌اله، ستوده، هدایت‌اله (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی خانواده، تهران: ندای آریانا.

- پیمان‌فر، الیکا، علی‌اکبری دهکردی، مهناز، محتشمی، طیبه (۱۳۹۱). مقایسه احساس معنا در زندگی سالمندان با سطوح نگرش مذهبی متفاوت. مجله روانشناسی و دین، ۲۰، ۴۲-۵۴.
- جمالی، فریبا (۱۳۸۱). بررسی رابطه بین نگرش مذهبی و احساس معنابخش بودن زندگی و سلامت روان در دانشجویان دانشگاه تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روانشناسی، دانشگاه الزهرا.
- غلامی، محمدحسین (۱۳۹۰). بررسی اثربخشی مدیریت شناختی- رفتاری همسران جانبازان بر کاهش تنیدگی والدینی همسران و کاهش مشکلات رفتاری فرزندان آنها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روانشناسی. دانشکده روانشناسی. دانشگاه فردوسی مشهد.
- چلبی، مسعود، امیرکافی، مهدی (۱۳۸۳) تحلیل چند سطحی انزوای اجتماعی. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۲، ۳-۳۱.
- حیدرنژاد، علیرضا، ساسان، ودیعه، ترکمان، فرح (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین پایگاه اقتصادی اجتماعی، سبک زندگی با امنیت شغلی کارکنان نیروی انتظامی شهر تهران. فصلنامه امنیت اجتماعی، ۴۶، ۲۰۶-۲۳۱.
- خدایاری‌فرد، محمد، شهابی، روح‌اله، زردخانه، سعیداکبری (۱۳۸۶). رابطه نگرش مذهبی یا رضایت زناشویی در دانشجویان متأهل. فصلنامه خانواده‌پژوهشی، ۳(۱۰)، ۶۱۱-۶۲۰.
- خدایاری‌فرد، محمد، هومن، حسن (۱۳۹۲). ساخت فرم کوتاه مقیاس دینداری برای جمعیت دانشجویی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.
- دانش، پروانه، شربتیان، محمدحسن، طوافی، پویا (۱۳۹۶). تحلیل جامعه‌شناختی خشونت خانگی علیه زنان و رابطه آن با احساس امنیت در خانه (مطالعه موردی زنان ۱۸-۵۴ سال شهر میانه). پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ۱۶(۶)، ۴۷-۷۲.
- آئین، فرشته، دریس، فاطمه، شاهقلیان، ناهید (۱۳۸۰). بررسی اشکال مختلف سوء رفتار با کودک و برخی عوامل مستعد کننده آن در خانواده‌های مراجعه‌کننده به بیمارستان‌ها و کلینیک‌های آموزشی شهرکرد سال ۱۳۷۸. فصلنامه پرستاری و مامایی ایران، ۱۴(۲۸)، ۴۷-۵۵.
- رحیمی، حسین، رفیعی، حسن، واقعی، مروئه، سجادی، حمیرا (۱۳۹۲). رواسازی و هنجاریابی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳(۵۱)، ۱۶۷-۱۸۷.
- شجاعی، حسن، دانشی، سید عبدالهادی، کمالوند، حسین (۱۳۹۸). بررسی تأثیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی بر اعتماد اجتماعی زنان شهر اهواز. ماهنامه آفاق علوم انسانی، ۳۳، ۴۵-۶۸.
- شمس اسفندآباد، حسن، امامی پور، سوزان (۱۳۸۲). بررسی میزان رواج همسر آزاری و عوامل مؤثر بر آن. فصلنامه پژوهش زنان، ۵، ۵۹-۸۲.
- صداقت، کامران، زرینیان، جلال (۱۳۸۷). عوامل اجتماعی و خشونت خانوادگی در بین خانواده‌های شهر تبریز. مجله جامعه‌شناسی، ۱(۱)، ۱۱۱-۱۳۵.
- علیزاده فرد، سوسن، صفاری نیا، معجد. (۱۳۹۹). پیش‌بینی سلامت روان بر اساس اضطراب و همبستگی اجتماعی ناشی از بیماری کرونا. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۹(۳۶)، ۱۲۹-۱۴۱.
- قائدامینی، رقیه (۱۳۹۳). رابطه بین وضعیت اقتصادی- اجتماعی خانواده، فعالیت‌های خواندن در خانه، خودپنداره و نگرش دانش‌آموزان به خواندن با عملکرد سواد خواندن دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

- قدرت نما، اکبر، حیدری نژاد، صدیقه و داوودی، ایران (۱۳۹۲). رابطه وضعیت اقتصادی - اجتماعی با میزان فعالیت بدنی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. نشریه مدیریت ورزشی، ۵ (۱۶)، ۲۰-۵.
- مصلحی، جواد، احمدی، محمدرضا (۱۳۹۲). نقش زندگی مذهبی در رضایتمندی زناشویی زوجین. روانشناسی و دین، ۶ (۲)، ۷۵-۹۰.
- مصطفوی، مژگان (۲۰۱۴). کابل و هرات بیشترین آمار خشونت با زنان را دارند. بازبایی شده در ۱/ ۳/ ۲۰۱۴، از <https://p.dw.com/p/1BHzJ>
- نبوی، سید عبدالحسین، حسین زاده، علی حسین (۱۳۸۷). تأثیر پایگاه اجتماعی- اقتصادی، احساس بی قدرتی و هویت قومی بر احساس امنیت اجتماعی. فصلنامه علوم اجتماعی، ۳۹، ۷-۳۸.
- وامقی، مروثه، دژمان، معصومه، رفیعی، حسن، روشنفکر، پیام (۱۳۹۴). ارزیابی سریع وضعیت کودکان خیابانی در شهر تهران (علل و خطرهای کار کودکان در خیابان)، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱، ۳۳-۵۷.
- یعقوبی دوست، محمود، عنایت، حلیمه (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین میزان دینداری والدین با خشونت خانگی آنها نسبت به فرزندان. فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۴ (۱۱)، ۱۳۳-۱۶۰.
- Edleson, J.L. (1999). Children's witnessing of adult domestic violence. *Journal of interpersonal Violence*, 14, 839- 870.
- Gartland, D., Woolhouse, H., Mensah, F. K., Hegarty, K., Hiscock, H., & Brown, S. J. (2014). The case for early intervention to reduce the impact of intimate partner abuse on child outcomes: Results of an Australian cohort of first-time mothers. *Birth*, 41(4), 374-383.
- UNICEF (2012). Violence against children in South Asia 2012 report (accessed http://www.unicef.org/rosa/protection_7735.htm 20th December, 2015).
- Kalmakis, K.A. & Chandler, G.E. (2015). Health consequences of adverse childhood experiences: A systematic review. *Journal of the American association of nurse practitioners*, 27, 457- 465.
- World Health Organization (2020). Violence, injuries and disability. <http://www.emro.who.int/violence-injuries-disabilities/violence-news/qaa-violence-against-women-during-covid-19.html>.